

Bevarandeplan för Natura 2000-område Zackows mosse

SE 0430142

pSCI beslutat av Regeringen 2000-07

SCI fastställt av Kommissionen 2002-01

Bevarandeplan kungjord av Länsstyrelsen i Skåne län 2005-12-16

Kommun: Höganäs
Läge: 1,3 km NO Nyhamnsläge
Markägare: Enskild
Areal: 2,9 hektar

Zackows mosse är förutom ett Natura 2000-område också ett område;

- av riksintresse för naturvård (4 kap. miljöbalken),
- i dåvarande Malmöhus läns Naturvårdsprogram 1975 respektive 1996,
- i Ängs- och hagmarksinventeringen 1990,
- i kommunens Naturvårdsprogram 1997,
- i kommunens Översiktsplan 2002.

VAD BETYDER NATURA 2000?

Natura 2000-områdena ska bidra till att skyddsvärda naturtyper och arter får ett långsiktigt bevarande. Att en mark brukas på ett lämpligt sätt är i många fall en förutsättning för att skyddsvärda naturtyper och arter ska kunna bevaras. Bevarandeplanen ska peka ut naturvärdena för ett område och beskriva vad som krävs för att värdena långsiktigt ska finnas kvar.

NATURTYPER OCH ARTER ENLIGT NATURA 2000

Under 2002 inventerades förekomst och geografisk utbredning av naturtyper (enligt ”Art- och habitatdirektivet” i det europeiska nätverket Natura 2000; tabell 1 och bilaga 1) i Zackows mosse.

Tabell 1. Naturtyper med arealer 2002 och Natura 2000-arter i Zackows mosse (Natura 2000-koder inom parentes).

NATURTYP	AREAL (ha)
Fuktäng med blååtäl eller starr (6410)	0,1
Högörtäng (6430)	< 0,1
Rikkärr (7230)	< 0,1
* Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (SF; 9080)	0,1
* Alluviala lövskogar, som tidvis är översvämmade (91E0)	< 0,1
Ek-alm-ask-blandskog längs vattendrag (91F0)	1,0
Totala arealen naturtyper (ha):	1,2
ART	
Kalkkärrsgrynsnäcka - <i>Vertigo geyeri</i> (1013)	
Smalgrynsnäcka - <i>Vertigo angustior</i> (1014)	
Gulyxne - <i>Liparis loeselii</i> (1903)	
* Prioriterad naturtyp enligt Natura2000	

BEVARANDESYFTE OCH BEVARANDEMÅL

Det övergripande bevarandesyftet är att upprätthålla ovan nämnda naturtyper och populationer av Natura 2000-arter i gynnsam bevarandestatus inom den biogeografiska regionen (kontinental region). För Zackows mosse innebär detta följande bevarandemål:

Areal

- Rikkärret och kalkfuktängen ska ha utbredningar på minst 0,01-0,02 respektive 0,10-0,15 hektar. Arealerna ska om möjligt utökas på bekostnad av övriga intilliggande naturtyper.

Struktur och funktion

- Partierna med rikkärr och kalkfuktäng (ingår i fuktäng med blååtäl eller starr) i Zackows mosse ska hävdas med årlig slåtter och efterbetas med, om möjligt, nötkreatur.
- Rikkärrets och kalkfuktängarnas långsiktiga existenser ska säkerställas genom att hålla en hög grundvattennivå med god vattenkvalitet, utan tillförsel av näringsämnen.
- Vegetationen ska domineras av hävdgynnade arter, typiska för slåttermarker.
- Förekomsten av konkurrenskraftiga ohävdarter såsom t ex vass, hundkex, blåhallon och rosendunört ska reduceras.

Typiska arter

- Artrikedomen och arttätheten i rikkärret och på kalkfuktängen ska bevaras och utvecklas.
- Förekomsten av hotade eller sällsynta växt- och djurarter, som är knutna till rikkärr och kalkfuktäng, ska bevaras och utvecklas, så att de kan föryngras i långsiktigt livskraftiga populationer.

Natura 2000-arter

- Förekomsten av kalkkärrsgrynsnäcka, smalgrynsnäcka och gulyxne ska bevaras så att de kan föryngras i långsiktigt livskraftiga populationer.

Framtida uppföljning av planen kan medföra att nuvarande bevarandemål ändras och att nya mål läggs till.

BESKRIVNING

Områdesbeskrivning

Zackows mosse ligger nordost om Höganäs i ett intensivt jordbrukslandskap, där de sandiga jordarna i området används för t ex potatisodling. Mossen är en liten kvarvarande rest av en gammal slåttermark. Få slåttermarker finns kvar i de skånska slättbygderna och att Zackows mosse inte har plöjts upp eller planterats igen med t ex gran kan bero på att det är mycket blött med rörligt grundvatten. Zackows mosse har lång tradition med slåtter och betades fram till 1960-talet med nötkreatur. Slåttern återupptogs 1982 och idag slås de öppna partierna av mossen årligen. De östra två tredjedelarna av området användes som ängsmark runt 1900, medan den västra delen var bevuxen med lövträd. De öppna partierna strax söder om dagens kalkfuktäng och rikkärr har periodvis varit uppodlade.

Berggrunden under Zackows mosse består av lerskiffer, med ett jordlager av lätta jordar. Marken är svagt lutande och i den svaga sluttningen sipprar kalkhaltigt grundvatten fram och ger en ständigt hög markfuktighet (sk översilningskärr).

Idag är Zackows mosse till största delen igenvuxen med träd, buskar och sly. Buskmarken hyser en rik lundvegetation med bl a skogsbingel och hässlebrodd. På de riktigt blöta och kalkrika partierna i öster ligger rikkärret där en kombination av lång tradition med obruten hävd, god vattentillgång och kalkhaltig jordmån har gett förutsättningar för en sällsynt och artrik flora med bl a gulyxne, vaxnycklar, slankstarr, näbbstarr och hirsstarr. Rikkärret har karaktären av ett extremrikkärr (kalkkärr). De små rikkärspartierna ligger insprängda i en lite större areal av kalkfuktäng. De tidigare uppodlade delarna söder om kärret och fuktängen har idag en alltför svag hävd med ohävdsvegetation såsom hundkex, hundäxing och knylhavre.

Det är troligt att en viss uttorkning av kärret har skett under 1900-talet genom dikningar, en grävd damm och den uppväxande skogs- och buskmarken runt kärret. Vissa floraförändringar har noterats under 1900-talets andra hälft, där bl a en tidigare ymnig förekomst av majviva idag är försvunnen och en drastisk minskning av antalet individer av den sällsynta orkidén gulyxne har skett. Sedan 1982 har naturvårdande återgårdar bedrivits i kärret, såsom röjningar, återupptagen slåtter och förbättring av hydrologin genom bl a igenläggning av diken. Under 1990-talet har förekomsten av gulyxnet åter ökat i individantal, framförallt efter 1995 när ett av dikena lades igen.

Naturtyper

Rikkärret i Zackows mosse hyser tre prioriterade arter enligt Natura 2000; kalkkärrsgrynsnäcka, smalgrynsnäcka och gulyxne; arter som främst lever i öppna rikkärr och kalkfuktängar. Övriga arter i rikkärret är vaxnycklar, tagelsäv, kärrspira, tätört, slåtterblomma och flera brunmossor typiska för kalkkärr. I den torrare kalkfuktängen kan hävdgynnade arter såsom näbbstarr, hirsstarr, slankstarr, majviva, småvänderot, blodrot och kärrsälting ses. Högörtängen har en något trivialare flora med dominans av älgört, kärrfibbla, humleblomster och åkerfräken. Trots att hela det öppna området i Zackows mosse slyröjs årligen är det stark igenväxt med vass, hundäxing, hundkex och sly.

Skogspartierna i Zackows mosse är unga och har framförallt utvecklats under senare delen av 1900-talet. I ek-alm-ask-blandskogen har dock en ymnig lundflora utvecklats med bl a skogsbingel, hässlebrodd, ormbär och nejlikrot. I träd- och buskskiktet ingår bl a alm, ek, fågelbär, ask, al, säl, rönn och hagtorn.

Natura 2000-arter

Kalkkärrsgrynsnäcka och smalgrynsnäcka återfinns i rikkärr (kalkkärr) och kalkfuktängar.

Kalkkärrsgrynsnäckan är bunden till öppna kärrmiljöer, medan smalgrynsnäckan kan förekomma i flera habitat. Båda arterna sprider sig ytterst långsamt, vilket innebär att de är hänvisade till just det kärrområde där de lever.

Gulyxne växer i kalkrika kärr med rörligt ytnära grundvatten. Arten gynnas av en solöppen miljö, med smärre markblottor så att en nyetablering av individ kan ske.

I bilaga 2 redovisas de arter i Zackows mosse vars överlevnad inte långsiktigt är säkrad i Sverige enligt "Rödlistade arter i Sverige 2000" fastställd av Naturvårdsverket den 10 maj 2000.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GYNNSAM BEVARANDESTATUS

Ett nära samarbete mellan berörda myndigheter och den som äger eller brukar en mark är en av de viktigaste förutsättningarna för att ett områdes värdefulla livsmiljöer och arter ska finnas kvar.

Förutsättningar för att säkerställa den långsiktiga existensen av områdets naturtyper är en bibehållen hög grundvattennivå med god vattenkvalitet och utan tillförsel av näringsämnen. Alla de öppna markerna måste hävdas, med slåtter och efterbete, samt hållas öppna, utan träd och buskar. I naturtyper med gynnsam bevarandestatus ska de typiska arterna förekomma i långsiktigt livskraftiga populationer. Kalkkärrsgrynsnäcka, smalgrynsnäcka och gulyxne ska fortleva i långsiktigt livskraftiga populationer.

Ytterligare information om naturtyper och Natura 2000-arter i tabell 1 kan hämtas från Naturvårdsverkets art- och biotopvägledning under rubrikerna "Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus" och "Ekologiska krav". Se Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

RISK FÖR SKADA

De största riskerna för områdets naturtyper och Natura 2000-arter är:

- igenväxning, alltför tunga djur, gödsling, användande av avmaskningsmedel med likartad miljöpåverkan som avermectin
- förändring av hydrologin i eller utanför området
- övergödning eller annan förorening av grund- och ytvatten
- gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar
- bebyggelse, vägar, anläggningar och annan markexploatering och markanvändningsförändring i angränsande områden

Rikkärr och kalkfuktängar hotas genom igenväxning, torrläggning, samt exploatering av landskapet. Många våtmarksberoende växt- och djurarter knutna till kärr och fuktängar har under det senaste århundradet minskat drastiskt eller försvunnit helt i landskapet. Under denna period har många extremrikkärr försvunnit från Skåne. Zackows mosse har idag en unik flora och fauna där sällsynta djur och växter fortfarande förkommer i relativt stora populationer. Under senare delen av 1900-talet har dock negativa floraförändringar observerats i mossen. Utvecklingen för t ex gulyxnet var ogynnsam under perioden 1965-1995 och individantalet minskade från 65 till 2 på två år under slutet av 1960-talet. I mossen har dikningar och en omfattande igenväxning skett under hela 1900-talet, vilket påverkat hydrologin i området och lett till att en mycket liten areal rikkärr finns kvar idag. Mossen påverkas

dessutom av en ständig näringstillförsel från de omkringliggande åkermarkerna och indirekt genom luftens kvävenedfall.

Den unika floran och faunan i Zackows mosse har under lång tid gynnats av årlig slåtter och djurens ständiga betande. En speciell miljö har skapats för växter och vilda djur, där endast de växter som klarar av att kapas med en lie eller undviker en mules betande har kunnat överleva. Dessa växter har kämpat om livsutrymmet och en stor biologisk mångfald har skapats. För att bevara de höga naturvärden som ännu finns kvar i Zackows mosse måste de öppna slåtterängarna även i fortsättningen årligen hävdas med slåtter. Efter slåttern är det viktigt att föra bort höet. Kvarliggande hö kväver kommande års tillväxt och tillför näringsämnen, något som gynnar intåget av ohävsarter. För att eliminera ohävsvegetationen med vass, hundäxing och hundkex, samt reducera efterväxten och minska andelen sly är det viktigt att området även efterbetas. Djurens tramp gynnar dessutom etableringen av växtarter med känslig förökning genom att det uppstår blottor där frön kan gro.

Åtgärder som ändrar hydrologin samt igenväxning är allvarliga hot mot kalkkärrsgrynsnäckan och smalgrynsnäckan. Ett annat hot mot de båda snäckarterna är t. ex. läckage av näringsämnen från jordbruket. Även överbetning och felaktigt utförda röjningar kan missgynna arterna.

Faktorer som påverkar hydrologin på lokalen, men även i angränsande områden, utgör ett hot mot gulyxne. Kvävenedfall är ett ökande problem som gör att andra arter gynnas på bekostnad av gulyxne. Andra hotfaktorer är igenväxning och ett alltför omfattande betestrap som kan missgynna arten.

Ytterligare information om naturtyper och Natura 2000-arter i tabell 1 kan hämtas från Naturvårdsverkets art- och biotopvägledning under rubriken "Hotbild". Se Naturvårdsverkets webbplats www.naturvardsverket.se.

BEDÖMNING AV BEVARANDESTATUS

Vid fältbesök 2002-05-30 konstaterades bevarandestatusen för områdets naturtyper och Natura 2000-arter (tabell 2).

Tabell 2. Bevarandestatus för naturtyper i Zackows mosse 2002 och Natura 2000-arter (Natura 2000-koder inom parentes).

Naturtyp	Bevarandestatus 2002
Fuktäng med blååtäl eller starr (6410)	Gott bevarande
Högörtäng (6430)	Gott bevarande
Rikkärr (7230)	Gott bevarande
* Lövsumpskogar av fennoskandisk typ (SF; 9080)	Ordinärt bevarande
* Alluviala lövskogar, som tidvis är översvämmade (91E0)	Obetydlig förekomst
Ek-alm-ask-blandskog längs vattendrag (91F0)	Ordinärt bevarande
Art	
Kalkkärrsgrynsnäcka - <i>Vertigo geyeri</i> (1013)	Gott bevarande
Smalgrynsnäcka - <i>Vertigo angustior</i> (1014)	Gott bevarande
Gulyxne - <i>Liparis loeselii</i> (1903)	Gott bevarande
* prioriterad naturtyp enligt Natura2000	

SKYDD OCH BEVARANDEÅTGÄRDER

Ingrepp som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver tillstånd av länsstyrelsen enligt 7 kapitlet 27-29 § miljöbalken. Detta gäller oavsett om ingreppet sker inom eller utanför ett Natura 2000-område.

Bevarandeplanen ska också fungera som underlag för bedömningen av om tillstånd behövs och om tillstånd kan ges.

Om tillstånd inte kan ges och Natura 2000 innebär avsevärda begränsningar i pågående markanvändning inom den berörda delen av fastigheten har markägaren rätt till ersättning. Mer information finns i Naturvårdsverkets broschyr ”Natura 2000 Värdefull natur i Sverige” och på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Skydd

Skydd saknas. Om det föreligger ett hot mot den gynnsamma bevarandestatusen för områdets naturtyper och Natura 2000-arter ska omgivande marker skyddas mot exploatering (gårdens nuvarande brukande påverkas inte), grundvattensänkande åtgärder mm med stöd av gällande lagstiftning (plan- och bygglagen, miljöbalken med flera lagar).

Bevarandeåtgärder

Staten har det övergripande ansvaret för skötseln av Natura 2000-områdena och för att bevarandemålen uppnås. En förutsättning för att nå dessa mål är ett gott samarbete mellan staten och den/dem som äger eller brukar marken. Om skötseln av ett Natura 2000-område orsakar merkostnader för en markägare/arendator kan ersättning fås, till exempel miljöersättning för betesmarker. Markägaren kan även skriva skötselavtal med Länsstyrelsen. Mer information om regler, ansvar och ersättningar i samband med Natura 2000 finns i Naturvårdsverkets broschyr ”Natura 2000 Värdefull natur i Sverige” och på Naturvårdsverkets hemsida: www.naturvardsverket.se.

Restaureringsåtgärder:

- Ett måttligt bete efter slåtter bör återupptas på de öppna centrala delarna av mossen med bl a kärr/fuktängspartierna. Stängsel bör sättas upp en bit in i skogen/buskaget för att hålla efter sly och glesa ut bland de till mossen angränsande buskagen. På sikt bör buskagen väster om kärret successivt öppnas upp för bete, och slåtter kan eventuellt återupptas för att utöka arealen slåttermark.

Löpande skötsel:

- Årlig slåtter bör ske i rikkärrs- och kalkfuktängspartierna i slutet av augusti, medan de öppna partierna med ohävdsvvegetation bör slås senast i början av augusti.
- Det avslagna höet ska forslas bort från kärret senast två veckor efter varje slåttertillfälle.
- Efterbete på alla öppna ytor bör ske med, om möjligt, nötkreatur. Trycket av betesdjur bör dock regleras så att omfattande trampskador undviks.
- Ohävdsvvegetationen, med vass, hundkex, hundäxing och rosendunört, ska hållas efter med bete alternativt tidig slåtter (i juni) och efterbete. Vegetationen ska vara väl nerbetad vid slutet av varje betessäsong.
- De öppna partierna i mossen ska hållas fria från träd och buskar. Vid behov slyröjning.

VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ

Alla som planerar att utföra en åtgärd som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium kontakta Länsstyrelsen. Det underlättar eventuell tillståndsprövning som Länsstyrelsen ska göra.

När det gäller åtgärder på skogsmark ska markägare istället kontakta Skogsvårdstyrelsen.

UPPFÖLJNING

1. Kontroll av naturtypernas areal, struktur och funktion och typiska arter vart 5-6 år.
2. Kontroll av Natura 2000-arternas förekomst och deras livsmiljöns struktur och funktion vart 5-6 år.
3. Sammanställning och utvärdering av skydd och meddelade tillstånd.

ÖVRIGT

Bevarandeplanen gäller tills vidare. Bevarandeplanen kommer att revideras om ny kunskap ger anledning till det.

REFERENSER

- Cederberg B, Löfroth M. (eds) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Gärdenfors U. (ed.) 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Kraft J. 1982. Floran i Brunnby socken med Kullaberg. Lunds botaniska förening, Lund.
- Löfroth M. (ed.) 1997. Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000. Naturvårdsverket. Naturvårdverket förlag.
- Mattiasson G. 2000. Gulyxne i Skåne 1999. Lunds Bot. För. 3: 24-31.
- Mattiasson G. 2002. Skånska kärlväxter i Natura 2000. Bot. Not 135:1.
- Naturvårdsplan för Höganäs kommun. 1997. Värdefull natur i Höganäs kommun. Stadsbyggnadskontoret i Höganäs kommun
- Länsstyrelsen i Skåne län 1996. Från Sandhammaren till Kullaberg - Naturvårdsprogram för f.d. Malmöhus län.
- Nordiska Ministerrådet 1994. Vegetationstyper i Norden. (ed. Lars Pålsson). TemaNord 1994:665. Nordiska Ministerrådets sekretariat.
- von Proschwitz T. 2002. Landlevande mollusker i rikkärret "Zackows mosse", Höganäs kommun, Skåne län. Med. Göteborgs Naturhist. Museum nr 3.
- Översiktsplan för Höganäs kommun 2002. ÖP-02. Stadsarkitektkontoret i Höganäs kommun, utställningsversion.

Bilagor

1. Naturtyper enligt Natura 2000 i Zackows mosse 2002
2. Rödlistade arter i Zackows mosse

Upprättad av Länsstyrelsen i Skåne län
Planförfattare: Gabrielle Rosquist
Senast reviderad 2005-12-10 av Anette Cerne

Bilaga 2

Rödlistade arter och Natura 2000-arter

(SE 0430142)

	Hotkategori	Namn	Vetenskapligt namn
RIKKÄRR (7230)			
- Kärleväxter	VU	gulyxne	<i>Liparis loeselii</i> (1903)
- Snäckor	NT	kalkkärrsgrynsnäcka	<i>Vertigo geyeri</i> (1013)
		smalgrynsnäcka	<i>Vertigo angustior</i> (1014)
VU Sårbar			
NT Missgynnad			
2002-12-04 Gabrielle Rosquist			